

PROGRAM OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH POPULACJI KUR NIEŚNYCH

Tekst jednolity

ze zmianami wprowadzonymi Zarządzeniem nr 23/14, 43/15 oraz 13/18

1. Historia i uzasadnienie konieczności ochrony

„Zielononóżka kuropatwiana Zk i Z-11 - Kury Zielononóżki wyodrębniono jako rasę pod koniec XIX w. Zwrócono wówczas uwagę na tzw. "kury galicyjskie", które po za dobrymi cechami nieśnymi, potrafiły dobrze wykorzystywać naturalne żerowiska, nie wymagały troskliwej opieki, chętnie wysiadywały i wodziły kurczęta. Wśród tych kur szczególną uwagę zwracały nioski o zielonych skokach, stanowiące pewną osobliwość. Jak podaje Pruski (1969) stadko tych kur wystawiono po raz pierwszy w 1894 r. pod nazwą Zielononóżki na Powszechnej Wystawie Krajowej we Lwowie. Największymi działaczami propagującymi tę rasę byli: Karol Malsburg, Klementyna Stasiniewiczowa, Stanisław Kwieciński oraz Bronisław Obfidowicz. Hodowla Zielononóżki związana jest także z aktywnością społeczną i pasją hodowlaną Księżnej Marii Czartoryskiej. W 1894 roku powstało pod protektoratem Księżnej Pierwsze Galicyjskie Towarzystwo Ornitologiczne w Jarosławiu, które dwa lata później przekształciło się w Pierwsze Galicyjskie Towarzystwo Chowu Drobiu i Królików. Powstałe w 1899 roku Krajowe Towarzystwo Chowu Drobiu, Gołębi i Królików we Lwowie, także zaczęło popierać hodowlę i doskonalenie zielononózek. W 1900 roku Stanisław Kwieciński opisał dokładniej „Polskie kury Zielononóżki” w czasopiśmie „Hodowca Drobiu”, a w 1906 roku Bronisław Obfidowicz podał ich wzorzec, który w kolejnych latach był doskonalony przez specjalnie powoływane w tym celu komisje. W 1921 r. Centralny Komitet do Spraw Hodowli Drobiu, pod kierunkiem Maurycego Trybulskiego, wybrał spośród licznych i nieustalonych jeszcze odmian pretendujących do rangi rasy krajowej, kury o typie średnio ciężkim. Przewidywano możliwość kształtowania ich w kierunku użytkowości nieśnej i mięsnej. Ustalenie rezedowej barwy skoków jako jednej z cech rasowych, było zgodne z ówczesnym poszukiwaniem oryginalnych, wyróżniających cech pokroju. Według ówczesnych wymogów, głowa i szyja kury powinna być żółta z ciemnym odcieniem, przechodzącym w barwę brązową. Każde pióro na szyi winno mieć prążek idący wzdłuż stosiny. Przeprowadzone w okresie międzywojennym tzw. konkursy nieśności wykazały znaczną zmienność cech użytkowych i raczej niską wydajność nieśną. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w. kury rasy Zielononóżka kuropatwiana przeznaczone były szczególnie na tereny południowej i wschodniej Polski. Z biegiem lat udział Zielononóżki w całkowitym поголовiu kur bardzo szybko malał, np. w 1961 r. wynosił 11,4% , a w 1973 r. już tylko 1-2%. Niska wydajność nieśna oraz eliminacja w skupie ptaków o ciemnej

barwie skóry i skoków spowodowały spadek zainteresowania tą rasą i ograniczenia w chowie wielkostadnym. Ponadto w warunkach fermowych, chowu bezwybiegowego lub utrzymywania na ograniczonych, słabo zazielenionych wybiegach często występowała pterofagia i kanibalizm lub utrata piór, szczególnie ogonowych. Do zaniechania masowego chowu Zielononóżki przyczyniło się też w znacznej mierze zniesienie w 1958 r. rejonizacji kur w Polsce, co uwolniło służbę zootechniczną, odpowiedzialną za organizację zaplecza hodowlanego, od obowiązku utrzymania tej rasy.

Kury rasy Zielononóżka kuropatwiana utrzymywane były w dwóch odrębnych zamkniętych populacjach, co doprowadziło do wytworzenia dwóch rodów:

- **Zk**: utrzymywanego od 1945 r. w Felinie, na fermie należącej do UP w Lublinie.
- **Z-11**: utrzymywanego od 1972 r. na fermie drobiu w Życzynie, należącej do PGO - Podzamcze, w 1995 r. przeniesionego do IZ ZZD Chorzelów, gdzie do chwili obecnej jest utrzymywany. Kury tej rasy od 2011 r. są również utrzymywane na fermie IZ PIB w Aleksandrowicach.

Zielononóżki kuropatwiane są znakomicie przystosowane do warunków ekstensywnego chowu na wolnych wybiegach, są odporne na choroby oraz znoszą jaja o genetycznie uwarunkowanej niższej zawartości cholesterolu w żółtku w porównaniu do innych ras. Kogutki odchowywane do 14 tygodnia życia na zielonych wybiegach, mimo stosunkowo niskiej masy ciała (1200 g), charakteryzuje smakowite mięso o niskim otłuszczeniu”.

Żółtonóżka kuropatwiana Ż-33 - Kurę typu ogólnoużytkowego wytworzono z Zielononóżki kuropatwianej krzyżowanej z kogutami New Hampshire. Posiada ona charakterystyczne żółte skoki, upierzenie kuropatwiane z brunatnym nalotem i żółto zabarwioną skórę. Kury tej rasy, dzięki dobrej zdolności wykorzystywania nieograniczonych wybiegów, polecane są do chowu drobotowarowego (przyzagrodowego). Jednocześnie kury te lepiej od Zielononózek znoszą chów wielkostadny oraz odznaczają się większą nieśnością, masą jaj oraz masą ciała. Stanowią one cenną populację do produkcji jaj oraz kogutków typu „Label Rouge”, wyróżniając się mięsem o znakomitych walorach smakowych i dietetycznych. Potomstwo po kurach Żółtonóżki kuropatwianej krzyżowane jest często z kurami Rhode Island Red, New Hampshire i Leghorn. Uzyskane mieszańce, dzięki zdolności wykorzystania nieograniczonych wybiegów, nadają się do chowu drobnostadkowego. Kury Ż-33 posiadają genetycznie uwarunkowaną cechę szybkiego opierzenia (gen k). Od 1972 r. kury tej rasy utrzymywane były na fermie drobiu w Życzynie, należącej do PGO Podzamcze, a w 1995 r. zostały przeniesione do IZ ZZD Chorzelów, gdzie do chwili obecnej są utrzymywane. Kury tej rasy od 2011 r. są również utrzymywane na fermie IZ PIB w Aleksandrowicach.

Polbar Pb - Wzorując się na rasach powstałych w Anglii, prof. Laura Kaufman rozpoczęła pracę hodowlaną nad wytworzeniem krajowej rasy kur o odmiennym w zależności od płci zabarwieniu puchu piskląt, warunkowanym przez sprzężone z płcią 2 pary genów: S, s

warunkujących srebrzystość i złocistość oraz B, b warunkujących prążkowanie lub brak prążkowania. W 1946 r. sprowadzono z Łódzkiej Izby Rolniczej do Działu Biologii Hodowlanej PINGW w Puławach koguty jastrzębiate rasy Plymouth Rock, o genotypie warunkującym srebrzystość i prążkowanie, które skrzyżowano z kurami Zielononóžka kuropatwiana odznaczające się złocistością i brakiem prążkowania. Pisklęta pierwszego pokolenia mieszańców posiadały puch jednolicie czarno-brązowy lub z białą łatką na głowie, a dorosłe kury i koguty były jastrzębiate. W wyniku następnych kojarzeń w obrębie mieszańców lub z Zielononóžkami uzyskano pisklęta wykazujące dużą zmienność barwy puchu: czarne, czarne z białą plamką na głowie, szare, kuropatwiane i kremowe ze smugą na grzbiecie. Dwa ostatnie typy były bardzo interesujące, gdyż okazało się, że pisklęta o kremowym puchu to kogutki, a kuropatwianym – kurki. Dalszą selekcję prowadzono w kierunku uzyskania fenotypu srebrnego prążkowanego, warunkowanego dominującymi genami B i S. W ustalonej genetycznie rasie kurki mają puch ciemny o wzorze kuropatwianym na oliwkowym tle oraz charakterystyczną ciemną kreskę w przedłużeniu zewnętrznego kąta oka. Kogutki mają puch o barwie jasno - kremowej lub przydymionej, często z ciemniejszą smugą biegnącą przez grzbiet. W przedłużeniu oka brak ciemnej kreski. Te dwie cechy dymorfizmu płciowego decydują o płciowości i pozwalają na odróżnienie płci z dokładnością do 99-100%. Rasa ta znajduje również uznanie w chowie amatorskim lub przyzagrodowym ze względu na piękne, puszyste upierzenie oraz autoseksing. Kury Polbar utrzymywane są na fermie w Felinie należącej do Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.

Rhode Island Red (R-11) - Kury te należą do najbardziej typowych przedstawicieli ras ogólnoużytkowych, szeroko w Polsce rozpowszechnionych i znanych dawniej pod nazwą **Karmazyn**. Pochodzą ze stanu Rhode Island w USA. Do Polski zostały sprowadzone z Wielkiej Brytanii przed 1939 r. Ze względu na dwukierunkowy typ użytkowania, do połowy lat siedemdziesiątych stanowiły około 50% pogłowia ferm towarowych i stadek przyzagrodowych. Kury tego rodzaju są szczególnie przydatne do chowu przyzagrodowego, na zielonych wybiegach. Zalecane są do produkcji ekstensywnej kurcząt rzeźnych typu "Label Rouge". Kogutki, odchowywane w kurniku z dostępem do zielonych wybiegów, osiągają w 12-13 tyg. życia od 1300-1800 g masy ciała, charakteryzując się przy tym żółto zabarwioną skórą i dobrą wydajnością rzeźną. Ze względu na genetycznie uwarunkowaną stosunkowo dużą odporność na chorobę Mareka, w chowie przyzagrodowym charakteryzują się dużą przeżywalnością (ok.90%). Od 1972 r. kury tej rasy utrzymywane były na fermie drobiu w Życzynie, należącej do PGO Podzamcze, a w 1995 r. zostały przeniesione do IZ ZZD Chorzelów, gdzie do chwili obecnej są utrzymywane. Kury tej rasy od 2011 r. są również utrzymywane na fermie IZ PIB w Aleksandrowicach.

Rhode Island Red K-22 i Rhode Island White A-33 – Prace nad tymi rodami rozpoczęto w kraju pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. Celem było wytworzenie czystych linii, dających po skrzyżowaniu hybrydy o walorach podobnych do zestawu handlowego Tetra SL, węgierskiej

wersji jednego z najlepszych w tym czasie zestawów kur nieśnych Warren Sex Sal Link. W programie wykorzystano cztery grupy ptaków z hodowli węgierskiej, które zestawiono w fermie zarodowej w Pawłowicach (oznaczone symbolami KX-samice, AY-samce). Prace hodowlane doprowadziły do wytworzenia dwóch zamkniętych populacji, oznaczonych symbolami K-22 – ród ojcowski i A-33 – ród matczny. Rody te zostały wytworzone na Fermie Kur Nieśnych w Dusznikach, należącej do Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki Zakrzewo Sp. z o.o. Populacje te w 2009 r. zostały przeniesione do Zakładu Doświadczalnego IZ PIB Chorzaków. Kury z rodu A-33 od 2011 r. są również utrzymywane na fermie IZ PIB w Aleksandrowicach. Rody K-22 i A-33 odznaczają się odmienną strukturą genetyczną i pochodzeniem w porównaniu do innych rodów Rhode Island Red utrzymywanych w Polsce. W krzyżowaniu z innymi rodami wykazują wysoki stopień heterozji, a w porównaniu z innymi rodami Rhode Island charakteryzują się wysoką produktywnością.

Sussex S-66 - Rasa wyhodowana w Wielkiej Brytanii, w hrabstwie Sussex. Do Polski ptaki te sprowadzono z Danii, w ramach darów UNRRA. Zasadniczą barwą upierzenia jest kolor biały z czarno obrysowanymi piórami grzywy, lotek, sierpówek i sterówek - stąd spotyka się też nazwę Sussex gronostajowy. Kury Sussex krzyżowane z kogutami takich ras, jak New Hampshire, Rhode Island Red i Zielononóżka kuropatwiana dają autoseksingowe pisklęta. Kury mieszańce charakteryzuje zwiększona nieśność oraz lepsza zdrowotność i żywotność. Od 1972 r. kury tej rasy utrzymywane były na fermie drobiu w Życzynie, należącej do PGO Podzamcze, a w 1995 r. zostały przeniesione do IZ ZZD Chorzaków, gdzie do chwili obecnej są utrzymywane. Kury tej rasy od 2011 r. są również utrzymywane na fermie IZ PIB w Aleksandrowicach. Ze względu na gronostajowe upierzenie kur i kogutów oraz ładną, zgrabną sylwetkę kury tego rodu są szczególnie cenione przez hodowców amatorów oraz właścicieli małych gospodarstw rolnych. Mimo białą ubarwionej skóry, po rocznej nieśności znajdują zastosowanie jako tzw. kury rosołowe, a nadliczbowe kogutki utrzymywane do 14 tygodnia życia systemem „Label Rouge” osiągają ok. 1500 g masy ciała. Cenne walory genetyczne tej rasy mogą być z powodzeniem wykorzystane do wytworzenia kury w typie ogólnoużytkowym, poszukiwanym do tzw. produkcji „markowej” jaj spożywczych i mięsa drobiowego.

Leghorn G-99 i H-22 - Rasa wywodzi się z Włoch, skąd w 1870 r. została sprowadzona do Wielkiej Brytanii, a stamtąd rozproszona ją do innych krajów europejskich. Do Polski została sprowadzona w 1967 r. z angielskiej firmy Sykes (G-99) i kanadyjskiej firmy Kathman (H-22). Selekcja prowadzona była na wysoką nieśność oraz dużą masę jaj o białej skorupie. Od 1972 r. kury tej rasy utrzymywane były na fermie drobiu w Życzynie, należącej do PGO Podzamcze, a w 1995 r. przeniesione zostały do IZ ZZD Chorzaków, gdzie do chwili obecnej są utrzymywane. Kury z rodu H-22 od 2011 r. są również utrzymywane na fermie IZ PIB w Aleksandrowicach. Rody G99 i H22 są znakomicie przystosowane do krajowych warunków środowiskowych i mogą stanowić cenny element programów hodowlanych. Są one szczególnie cenne ze względu na genetycznie uwarunkowane cechy takie jak: jednolite, białe upierzenie,

wysoką nieśność (powyżej 230 jaj), dużą masę jaja (ok. 65 g), przydatność do intensywnego chowu, znakomite wykorzystanie paszy w przeliczeniu na produkcję 1 jaja lub na 1 kg jaj oraz dobrą zdrowotność.

Leghorn H-33 - Rasa wywodzi się z Włoch, skąd w 1870 r. została sprowadzona do Wielkiej Brytanii, a stamtąd rozprowadzono ją do innych krajów europejskich. Materiał hodowlany, z którego wytworzono ród H-33 został sprowadzony do Polski w 1966 r. z angielskiej firmy Sykes do PGR Rosochata. Pierwotnie ród ten selekcyjowany był pod symbolem (G-44). W 1974 r. przeniesiony został do PGR Mienia i przemianowany na ród H-33. Selekcja prowadzona była na wysoką nieśność oraz dużą masę jaj o białej skorupie. Ród H-33 selekcyjowany jest w Polsce od ponad 43 pokoleń, kury są przystosowane do krajowych warunków środowiskowych i mogą stanowić cenny element programów hodowlanych. Są one szczególnie cenne ze względu na genetycznie uwarunkowane cechy takie jak: jednolite, białe upierzenie, wysoką nieśność (powyżej 230 jaj), dużą masę jaja (ok. 65 g), przydatność do intensywnego chowu, znakomite wykorzystanie paszy w przeliczeniu na produkcję 1 jaja lub na 1 kg jaj oraz dobrą zdrowotność.

Jak wynika z badań przeprowadzonych w Instytucie Zootechniki, przy pomocy markerów DNA nad genetycznym zróżnicowaniem wyżej wymienionych rodów, wszystkie badane populacje wykazują dużą odrębność genetyczną, co uzasadnia objęcie ich programem ochrony. Stanowią one bardzo cenne elementy różnorodności genetycznej kur nieśnych, która w ostatnich latach jest bardzo ograniczana w wyniku intensyfikacji produkcji. Populacje pochodzące z importu utrzymywane są w Polsce od wielu pokoleń, zostały zaadaptowane do miejscowych warunków środowiskowych oraz systemów chowu i z tego względu mają duże znaczenie dla naszej hodowli. Aktualne liczebności poszczególnych populacji kur nieśnych przedstawione są na stronie internetowej Instytutu Zootechniki PIB www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl.

2. Cel programu

Celem programu jest:

1. Zachowanie poszczególnych populacji kur i zwiększenie ich liczebności docelowo do minimum:
  - Zielononóżka kuropatwiana (Z-11), Żółtonóżka kuropatwiana (Ż-33) - 1130 sztuk samców i samic w każdym rodzie,
  - Zielononóżka kuropatwiana (Zk), Polbar (Pb) - 1000 sztuk samców i samic w każdym rodzie,
  - Leghorn (H-22), Sussex (S-66), Rhode Island Red (R-11) - 980 sztuk samców i samic w każdym rodzie,
  - Rhode Island White (A-33) - 1080 sztuk samców i samic w rodzie,
  - Rhode Island Red (K-22) - 1050 sztuk samców i samic w rodzie,

- Leghorn (G-99) - 850 sztuk samców i samic w rodzie,
- Leghorn (H-33) - 660 sztuk samców i samic w rodzie.

Dążenie do zwiększania wielkości populacji ograniczy możliwości wystąpienia niepożądanego zimbredowania i efektu dryftu genetycznego, a w przypadku zdarzeń losowych ochroni populację przed wyginięciem.

2. Utrzymanie istniejącej zmienności genetycznej.
3. Zachowanie cech specyficznych dla poszczególnych populacji.

3. Wzorzec populacji

Zielononóżka kuropatwiana Zk i Z-11

Kura - lekka, zgrabna głowa średniej wielkości; oczy barwy pomarańczowej z ciemniejszą obwódką. Dziób średniej wielkości, silny, lekko zakrzywiony, koloru zmieniającego się od barwy kości słoniowej do brązowej. Grzebień pojedynczy, stojący o 6 zębach, koloru od różowego do jasnoczerwonego. Dzwonki czerwone, małe, zaokrąglone. Zausznice czerwone, podłużne. Policzki słabo opierzone, różowe. Upierzenie głowy kuropatwiane z przewagą żółtego, wierzch głowy ciemniejszy. Szyja prosta, długa o żółtym kuropatwianym upierzeniu, każde pióro wzdłuż stosiny posiada prążek ciemnobrązowy, prawie czarny. Tułów o szerokim grzbiecie, wpisany w prostokąt; pierś wysunięta do przodu. Ogon zaokrąglony, zadarty lub odchylony, o ciemnych popielatych piórach. Skrzydła przylegające o barwie kuropatwianej. Grzbiet koloru beżowo-brązowego dropiaty, pióra u nasady w części puchowej ciemnopopielate. Pierś w górnej części posiada pióra koloru łososiowego, a w dolnej puchowej - popielate. Lotki I rzędu są ciemnopopielato-szaro-czarne. Lotki II rzędu w górnej części są koloru lotek I rzędu, a w dolnej dropiate, jasnobrązowe z odcieniem ciemnopopielato-brązowym. Uda mocne, brudno łososiowe, w części puchowej popielate. Skoki jasnozielonożółte, o średniej długości. Kura znosi jaja o kremowej skorupie. Średnia masa ciała ok. 1700 g. Nieśność kur uzyskana do 450 dni życia wynosi ok. 180 –190 jaj o masie ok. 55 –58 g.

Kogut - głowa średniej wielkości, lekka; oczy okrągłe lub lekko podłużne, koloru rudopomarańczowego. Dziób krótki, silny, od góry szary przechodzący w kolor kości słoniowej, lekko zakrzywiony. Grzebień duży, barwy czerwonej, pojedynczy, zwisający na prawą stronę, o 9 zębach. Dzwonki duże, gładkie, czerwone. Zausznice średniej wielkości, czerwone. Policzki czerwone, pokryte nielicznymi piórkami. Upierzenie głowy razem z szyją złoto-pomarańczowe, przy czym głowa jest nieco ciemniejsza. Szyja prosta, średnio krótka, dobrze upierzona. Pojedyncze pióra szyi w górnej swojej części rudopomarańczowe, a u nasady ciemnopopielate. Kołnierz jaskrawej barwy, złocisto-pomarańczowy. Tułów pełny, trójkątny, od strony barkowej i grzbietowej rudobrązowy z siodłem złocisto-pomarańczowym, grzbiet szeroki, pochylony ku tyłowi. Pierś cofnięta i wydatna. Niektóre pióra wzdłuż stosiny po stronie lewej zaznaczone są

czarną kreską. W części piersiowej, udowej i na podbrzuszu pióra od spodu są czarno-popielate. Ogon zadarty, czarny z zielonym połyskiem. Lotki I rzędu czarne, II rzędu również czarne a od dołu wzdłuż stosiny brzeg piór brązowy. Skrzydła zwięzłe, przylegające, dobrze upierzone. Skoki średniej długości, mocne, z ostrogami, popielato-zielonożółte. Masa ciała ok. 2550 g.

Żółtonóżka kuropatwiana Ż-33

Kura - zgrabna głowa o średniej wielkości; oczy okrągłe, barwy żółtej z pomarańczowym otokiem. Dziób mały, na końcu lekko zakrzywiony, barwy kości słoniowej, od góry z nalotem ciemnobrązowym. Grzebień pojedynczy, stojący, nieduży, o 8 zębach, różowy. Dzwonki małe, różowe. Zausznice małe, koloru cielistego, półokrągłe. Policzki lekko opierzone, barwy jasnoróżowej. Głowa nieco ciemniejsza od szyi. Szyja stosunkowo krótka, prosta, dobrze opierzona, barwy brązowo-pomarańczowej. Pióra pojedyncze, na brzegach brązowo-pomarańczowe, a wzdłuż stosiny dropiate, jasno i ciemnobrązowe. Tułów prostokątny, zgięty. Grzbiet średniej szerokości, o dropiatej barwie, ciemnobrązowe z jasnobrązowymi plamkami. Pióra w górnej części wzdłuż stosiny mają jasnobrązową kreskę. Piers wysunięta, o opierzeniu nieco jaśniejszym od grzbietu. Barwa puchu jasnopopielata. Ogon wachlarzowy, zadarty. Skrzydła przylegające, dobrze upierzone. Lotki I rzędu ciemnobrązowe z nieznacznie jaśniejszym wąskim paskiem. Lotki II rzędu nad stosiną dropiate, ciemnobrązowo-czarne z przewagą jasnego brązu. Uda mocne o upierzeniu dropiatym z dużą ilością popielatego puchu. Skoki żółte, o średniej długości. Kura znosi jaja o ciemnokremowej skorupie. Średnia masa ciała ok. 1700 g. Nieśność kur uzyskana do 450 dni życia wynosi ok. 190 - 210 jaj, o masie ok. 56 - 60 g i kremowej barwie skorupy.

Kogut - głowa mała lub średnia; oczy okrągłe, barwy żółto-pomarańczowej. Dziób stosunkowo krótki, mocny, na końcu lekko zakrzywiony, barwy jasnożółto-brązowej, o ciemniejszej pokrywie. Grzebień duży, barwy czerwonej, pojedynczy, lekko zwisający na prawą stronę, o 7 zębach. Dzwonki duże, czerwone, częściowo obwisłe, od strony wewnętrznej lekko pokryte bardzo drobnymi włoskami. Zausznice średniej wielkości, czerwone, półokrągłe. Policzki blad różowe. Barwa piór głowy brązowo-ruda z rudą szyją i rudo-złotym kołnierzem. Szyja prosta, średniej długości, dobrze upierzona. Pierze w górnej części szyi koloru kasztanowego, a w dolnej na 1/4 długości popielate. Pióra kołnierza wzdłuż stosiny złoto-rude z szerokim ciemnym paskiem, a na 1/3 długości popielate. Tułów trójkątny, z szerokim grzbietem pochylonym w stronę ogona; pierś wysunięta. Grzbiet ciemnobrązowy z piórami o barwie czarno-zielonej wzdłuż stosiny. Siodło barwy rudo-pomarańczowej. Piers i uda prawie czarne, z pojedynczymi dropiatymi piórami. Od spodu w stronę skóry barwa puchu przechodzi z ciemnej w jasnopopielatą. Lotki I i II rzędu od strony górnej wzdłuż stosiny są czarne, a od dolnej mniej lub bardziej jasnobrązowe. Skrzydła ułożone ściśle przy tułowiu, czarne podobnie jak ogon. Pióra bardzo błyszczące z zielonym połyskiem. Skoki średniej długości, mocne, z ostrogami, żółte. Masa ciała ok. 2600 g.

Polbar Pb

Kura - upierzenie jastrzębate, nieco ciemniejsze niż u koguta z drobniejszymi prążkami na dużych piórach konturowych na piersi i podbrzuszu, zatarta jastrzębiatość (szare pióra z odcieniem łososiowatym), głowa mniejsza i delikatniejsza niż koguta, pomarańczowa tęczęwka, zausznicze, grzebień i dzwonki znacznie mniejsze niż koguta, tułów walcowaty z pełniejszym podbrzuszem, ogon zwarty z lekko wystającymi sterówkami, skrzydła przylegające, skoki delikatne, szaro-żółte, w miarę nasilenia się nieśności stają się szaro-cieliste. Jest to lekki typ kur (ok. 1600 g masa ciała) znoszący ok. 180 - 200 jaj, o średniej masie ok. 55 g i kremowej barwie skorupy.

Kogut - upierzenie jastrzębate, szare prążki na ciemnym tle, głowa średniej wielkości, tęczęwka pomarańczowa, zausznicze i dzwonki średniej wielkości, czerwone, grzebień pojedynczy z 5-6 wycięciami, tułów kształtu czworoboku szerszego z przodu o grzbiecie lekko pochylonym ku tyłowi, pierś wydatna, brzuch pełny nisko osadzony, ogon zwarty z sierpówkami średniej długości, skrzydła przylegające do tułowia, skoki z szaro-żółtą barwą łusek. Średnia masa ciała w wieku 20 tygodni wynosi ok. 2000 g.

Rhode Island Red (Karmazyn) R-11

Kura - głowa zgrabna, średniej wielkości; oczy duże, okrągłe lub lekko podłużne, bursztynowe. Dziób krótki, na końcu zgięty, barwy kości słoniowej z brązowym nalotem. Grzebień nieduży, stojący, 5-6 zębów, pojedynczy, barwy czerwonej. Dzwonki średnie, czerwone. Zausznice owalne, różowe. Policzki różowe z brązowym nieznacznym upierzeniem. Szyja stosunkowo krótka, lekko wygięta, bardzo dobrze upierzona. Tułów prostokątny, pierś i grzbiet średniej wielkości; pierś wysunięta. Ogon odchylony o zaokrąglonym profilu. Skrzydła przylegające do tułowia. Barwa piór czerwono-brązowa, mahoniowo lśniąca. Lotki I i II rzędu wzdłuż stosiny posiadają delikatną ciemną smugę. Od spodu, w części puchowej pióra są jasnobrązowe. Nogi silne, dobrze związane z tułowiem. Skoki o barwie żółtej. Są to duże, niepłochliwe ptaki o masie ciała ok. 2200-2600 g, znoszące do 450 dnia życia ok. 190 jaj o brązowej skorupie i masie ok. 60 g. Ze względu na wysoką masę ciała, po rocznej eksploatacji wykorzystane są na tzw. kury rosółowe.

Kogut - głowa zgrabna, średniej wielkości; oczy żywe, duże, okrągłe, ciemnobursztynowe o żółtej źrenicy. Dziób mocny, krótki, lekko zgięty, barwy kości słoniowej z nalotem brązowym. Grzebień duży, o 7 zębach, stojący, pojedynczy, czerwonej lśniącej barwy. Dzwonki duże, czerwono-pomarańczowe. Zausznice czerwone; policzki czerwone, pokryte brązowymi piórkami. Szyja średniej długości, nieznacznie wygięta. Tułów prostokątny z szerokim grzbietem. Pierś szeroka i głęboka. Ogon odchylony zakończony pióropuszem z czarnymi piórami o metalicznym połysku. Skrzydła przylegające do tułowia. Skoki silne, nieopierzone, intensywnie żółte, z ostrogami. Upierzenie ciemnobrązowo-mahoniowe z silnym metalicznym połyskiem. Szyja dobrze opierzona, kołnierz mahoniowy, a u dołu z czarnym metalicznym połyskiem. Lotki I i II rzędu oraz pióra w ogonie są ciemnobrązowo-mahoniowe, pióropusz ogona ma pióra w kształcie sierpa koloru czarnego z połyskiem. Siodło utworzone jest z piór

ciemnobrązowych z połyskiem. Barwa puchu i piór przy skórze jest jaśniejsza. Średnia masa ciała dorosłych kogutów wynosi ok. 3000 g. Kogutki odchowywane w kurniku z dostępem do zielonych wybiegów, osiągają w 12-13 tyg. życia ok. 1300-1800 g masy ciała, charakteryzując się przy tym żółto zabarwioną skórą i dobrą wydajnością rzeźną.

Rhode Island Red K-22

Kura - głowa średniej wielkości; oczy duże, okrągłe. Grzebień stojący, 5-6 zębów, barwy czerwonej. Dzwonki średnie, czerwone. Zausznice owalne, różowe. Szyja stosunkowo krótka, dobrze upierzona. Tułów kształtu prostokątnego, pierś i grzbiet średniej wielkości; pierś wysunięta. Ogon odchylony o zaokrąglonym profilu. Budowa ciała charakterystyczna dla kur typu średniego, barwa upierzenia mahoniowa, kura znosi jaja o brązowej skorupie. Średnia masa ciała wynosi ok. 1700 g. Nieśność kur uzyskana do 66 tygodnia życia od kury wynosi ok. 235 jaj, o masie ok. 58 g i brązowej skorupie.

Kogut - głowa zgrabna, średniej wielkości. Dziób mocny, krótki, lekko zgięty, barwy kości słoniowej. Grzebień duży, o czerwonej lśniącej barwie. Dzwonki i zausznice duże, czerwono-pomarańczowe. Szyja średniej długości, nieznacznie wygięta. Tułów prostokątny, pierś szeroka i głęboka. Ogon odchylony zakończony pióropuszem z czarnymi piórami o metalicznym połysku. Upierzenie ciemnobrązowo-mahoniowe z silnym metalicznym połyskiem. Średnia masa ciała wynosi ok. 2400 g.

Rhode Island White A-33

Kura - głowa zgrabna, średniej wielkości; oczy duże, okrągłe. Grzebień stojący, 5-6 zębów, barwy czerwonej. Dzwonki średnie, czerwone. Zausznice owalne, różowe. Tułów prostokątny, pierś i grzbiet średniej wielkości; pierś wysunięta. Ogon odchylony o zaokrąglonym profilu. Budowa ciała charakterystyczna dla kur typu średniego, barwa upierzenia biała. Masa ciała wynosi ok. 1700 g. Średnia nieśność uzyskana do 66 tygodnia życia od kury wynosi ok. 220 jaj o masie ok. 58 g i brązowej skorupie.

Kogut - głowa średniej wielkości. Dziób mocny, krótki, lekko zgięty, barwy kości słoniowej. Grzebień duży, stojący o czerwonej lśniącej barwie. Dzwonki i zausznice duże, czerwone. Szyja średniej długości, nieznacznie wygięta. Tułów prostokątny, grzbiet szeroki, pierś szeroka i głęboka. Ogon odchylony zakończony białym pióropuszem. Średnia masa ciała wynosi ok. 2300 g.

Sussex S-66

Kura - głowa średniej wielkości; oczy okrągłe, koloru pomarańczowego. Dziób średniej wielkości, na końcu zgięty, koloru cielistego. Grzebień mały, pojedynczy, stojący, o 6 zębach, barwy jasnoczerwonej. Dzwonki średniej wielkości, jasnoczerwone lub różowe. Zausznice perłowe, półokrągłe. Policzki biało-różowe, porośnięte drobnymi piórkami. Szyja lekko wygięta o gęstym upierzeniu. Na szyi pióra białe, których część tworząca kołnierz nabiera mocniejszej barwy czarnej, aby w samym kołnierzu na 2/3 wysokości pióra wzdłuż stosiny ułożyć się w

regularną kreskę koloru czarnego, okoloną przy brzegu wąską otoczką (kołnierz gronostajowy). Biała barwa skóry. Tułów stosunkowo długi, prostokątny, o szerokim grzbiecie; pierś wysunięta. Skrzydła przylegające. Lotki I i II rzędu białe, ułożone w ten sposób, że czarny rysunek podkreśla ułożenie skrzydeł. Ogon z profilu zaokrąglony, prawie leżący, o podstawowej białej barwie ale z czarnymi końcami piór. Skoki koloru sino-białego. Znosi jaja o jasnobrązowej skorupie. Średnia masa ciała wynosi ok. 2000 – 2100 g. Nieśność kur uzyskana do 450 dni życia wynosi ok. 180–200 jaj o jasnobrązowej skorupie i średniej masie ok. 58-60 g.

Kogut - głowa średniej wielkości; oczy okrągłe, lekko wypukłe, koloru pomarańczowego. Dziób sino-biały z ciemnym nalotem, mocny, stosunkowo krótki, zakończony zagiętym końcem zwanym orlim. Grzebień stojący, pojedynczy, duży, o 7 zębach i czerwonej lśniącej barwie. Dzwonki duże, czerwone. Zausznice białe, owalne. Policzki czerwone, bardzo słabo zarośnięte. Szyja krótka, prosta, czasem nieznacznie wygięta. Upierzenie głowy wraz z szyją białe z gronostajowym kołnierzem. W kierunku tułowia biała barwa piór zostaje zmieniona i pojawiają się czarne plamy. Kołnierz składa się z piór biało-czarnych, przy czym w części puchowej brzeg pióra stosiny jest biały, natomiast wzdłuż stosiny pióro jest czarne. Biała barwa skóry. Tułów prostokątny, grzbiet szeroki, prawie płaski; pierś wysunięta. Skrzydła przylegające. Zasadniczą barwą upierzenia jest kolor biały. Lotki I i II rzędu są w 50% czarne, co powoduje czarny rysunek ułożenia skrzydeł na tułowiu. Ogon kształtu wiewiórczego lub zadarty. Zarówno pióra sierpowe jak i część piór ogona są czarno połyskujące. Mocne skoki koloru biało-sinego z ostrogami. Średnia masa ciała wynosi ok. 2600 – 3000 g.

Leghorn G-99

Kura - lekka, głowa średniej wielkości; oczy okrągłe, intensywnie żółte. Dziób średniej wielkości, kremowy, od połowy długości lekko zakrzywiony i zakończony małym haczykiem. Grzebień stosunkowo duży, stojący lub opadający na bok, pojedynczy o 5 zębach, czerwono-różowy. Dzwonki średniej wielkości, czerwono-różowe. Zausznice okrągłe, perłowo-białe. Policzki różowe, lekko opierzone. Szyja średniej długości, lekko wygięta, dobrze opierzona. Pierś nieznacznie wysunięta. Tułów delikatnej budowy. Barwa upierzenia biała. Skrzydła przylegające. Ogon leżący w poziomie zakończony w profilu ostrym szpicem. Skoki barwy biało-kremowej. Średnia masa ciała ok. 1660 g. Nieśność kur uzyskana do 450 dni życia wynosi ok. 190 - 210 jaj o białej skorupie i średniej masie ok. 66 g. Charakteryzują się żywiołowym i płochliwym temperamentem.

Kogut - głowa średniej wielkości; oczy duże, lekko wypukłe, okrągłe, intensywnie żółte. Dziób żółty, lekko wydłużony, niezbyt gruby, od połowy długości nieznacznie zakrzywiony (zakończenie orle). Grzebień połyskująco czerwony, duży, pojedynczy o 6 zębach, stojący. Dzwonki duże, czerwone. Zausznice podłużne koloru biało-perłowego. Policzki kremowo-różowe, słabo opierzone. Szyja stosunkowo długa, lekko wygięta, dobrze opierzona. Tułów można wpisać w kształt trójkąta, linia grzbietu lekko pochylona w dół w kierunku ogona. Grzbiet średniej szerokości; pierś nieznacznie wysunięta. Ogon zadarty w kształcie pióropusza. Skrzydła ściśle przylegające do tułowia. Barwa upierzenia biała. Zarówno pióra kołnierza jak i

ogona o połysku perłowym. Skoki intensywnie żółte. Średnia masa ciała ok. 2100 g.

Leghorn H-22

Kura - głowa średniej wielkości; oczy okrągłe, intensywnie żółte. Dziób średniej wielkości, kremowy, od połowy długości lekko zakrzywiony i zakończony małym haczykiem. Grzebień stosunkowo duży, stojący lub opadający na bok, pojedynczy o 5 zębach, czerwono-różowy. Dzwonki średniej wielkości, czerwono-różowe. Zausznice okrągłe, perłowo-białe. Policzki różowe, lekko opierzone. Szyja średniej długości, lekko wygięta, dobrze opierzona. Pierś nieznacznie wysunięta. Tułów delikatnej budowy. Barwa upierzenia biała. Skrzydła przylegające. Ogon leżący w poziomie zakończony w profilu ostrym szpicem. Skoki barwy biało-kremowej. Średnia masa ciała ok. 1750 g. Nieśność kur uzyskana do 450 dni życia wynosi ok. 190 - 210 jaj o białej skorupie i średniej masie ok. 66 g. Charakteryzują się żywiołowym i płochliwym temperamentem.

Kogut - głowa średniej wielkości; oczy duże, lekko wypukłe, okrągłe, intensywnie żółte. Dziób żółty, lekko wydłużony, niezbyt gruby, od połowy długości nieznacznie zakrzywiony (zakończenie orle). Grzebień połyskująco czerwony, duży, pojedynczy o 6 zębach, stojący. Dzwonki duże, czerwone. Zausznice podłużne koloru biało-perłowego. Policzki kremowo-różowe, słabo opierzone. Szyja stosunkowo długa, lekko wygięta, dobrze opierzona. Tułów można wpisać w kształt trójkąta, linia grzbietu lekko pochylona w dół w kierunku ogona. Grzbiet średniej szerokości; pierś nieznacznie wysunięta. Ogon zadarty w kształcie pióropusza. Skrzydła ściśle przylegające do tułowia. Barwa upierzenia biała. Zarówno pióra kołnierza jak i ogona o połysku perłowym. Skoki intensywnie żółte. Średnia masa ciała ok. 2100 g.

Leghorn H-33

Kura - lekka, głowa średniej wielkości; oczy okrągłe, intensywnie żółte. Dziób średniej wielkości, kremowy, od połowy długości lekko zakrzywiony i zakończony małym haczykiem. Grzebień stosunkowo duży, stojący lub opadający na bok, pojedynczy o 5 zębach, czerwono-różowy. Dzwonki średniej wielkości, czerwono-różowe. Zausznice okrągłe, perłowo-białe. Policzki różowe, lekko opierzone. Szyja średniej długości, lekko wygięta, dobrze opierzona. Pierś nieznacznie wysunięta. Tułów delikatnej budowy. Barwa upierzenia biała. Skrzydła przylegające. Ogon leżący w poziomie zakończony w profilu ostrym szpicem. Skoki barwy biało-kremowej. Średnia masa ciała w 18 tygodniu życia ok. 1450 g. Nieśność kur uzyskana do 450 dni życia wynosi ok. 190 - 210 jaj o białej skorupie i średniej masie ok. 66 g. Charakteryzują się żywiołowym i płochliwym temperamentem.

Kogut - głowa średniej wielkości; oczy duże, lekko wypukłe, okrągłe, intensywnie żółte. Dziób żółty, lekko wydłużony, niezbyt gruby, od połowy długości nieznacznie zakrzywiony (zakończenie orle). Grzebień połyskująco czerwony, duży, pojedynczy o 6 zębach, stojący. Dzwonki duże, czerwone. Zausznice podłużne koloru biało-perłowego. Policzki kremowo-różowe, słabo opierzone. Szyja stosunkowo długa, lekko wygięta, dobrze opierzona. Tułów można wpisać w kształt trójkąta, linia grzbietu lekko pochylona w dół w kierunku ogona.

Grzbiet średniej szerokości; pierś nieznacznie wysunięta. Ogon zadarty w kształcie pióropusza. Skrzydła ściśle przylegające do tułowia. Barwa upierzenia biała. Zarówno pióra kołnierza jak i ogona o połysku perłowym. Skoki intensywnie żółte. Średnia masa ciała w 18 tyg. życia około 1950 g.

4. Zakres prowadzenia oceny wartości użytkowej niezbędny do realizacji programu

Ocena wartości użytkowej prowadzona jest zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Ocenie podlegają następujące cechy:

1. procentowy wskaźnik przeżywalności ptaków (kogutów i kur) w czasie wychowu;
2. masa ciała ptaków (kogutów i kurek) w 20. tygodniu życia (g);
3. wskaźnik dojrzałości płciowej stada określony liczbą dni życia ptaków od dnia ich wylężenia do dnia osiągnięcia przez stado 30% i 50% nieśności;
4. masa jaja w 33. i 53. tygodniu życia (g);
5. liczba jaj zniesionych w okresie użytkowania od 21. do 56. tygodnia życia;
6. parametry wylęgowości jaj określane procentowymi wskaźnikami: zapłodnienia jaj, wylęgowości z jaj nałożonych i zapłodnionych;
7. procentowy wskaźnik przeżywalności ptaków (kogutów i kur) w czasie produkcji.
8. cechy jakości treści jaja i skorupy oceniane w 33. tygodniu życia kur.

Kontrola użytkowości przeprowadzana jest grupowo lub indywidualnie.

5. Metody hodowlane

a) sposób doboru ptaków do kojarzeń

Koguty i kury po przeprowadzeniu oceny wartości użytkowej i selekcji wybierane będą na rodziców następnego pokolenia. Wylężone potomstwo obojga płci, przeznaczone na renowację stada, stanowić będzie cztery odrębne pod względem pochodzenia podgrupy oznaczone a, b, c i d. Przy kojarzeniu ptaków z poszczególnych podgrup zastosuje się coroczną rotację kogutów, tzn. koguty z podgrupy „a” będą kojarzone z kurami z podgrupy „b”, koguty z podgrupy „b” będą kojarzone z kurami z podgrupy „c” itd. Koguty i kury zestawione będą w proporcji płci 1 : 10, przy czym w uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zestawienie w proporcji płci 1 : 10 - 12. Podstawowym kryterium selekcji będzie zgodność z wzorcem (fenotypem) oraz zdrowotność. Prowadzony będzie losowy dobór par do kojarzeń, przy założeniu rotacji kogutów pomiędzy grupami kur, co ochroni stado przed niepożądanym wzrostem zimbredowania.

b) sposób wykorzystania materiału biologicznego, piskląt i kur dorosłych

Materiał biologiczny stanowią jaja wylęgowe przeznaczone do 1 - 3 kolejnych lęgów, w celu uzyskania potomstwa przeznaczonego na reprodukcję stada, przy założeniu, że co roku

wymieniane jest całe stado. Nadwyżki piskląt oraz kury dorosłe mogą być rozprowadzane na zaplecze towarowe oraz do placówek badawczych w celach naukowych.

c) Zakres konserwacji materiału biologicznego

Do czasu opanowania techniki przechowywania zarodków ptaków lub komórek jajowych w ciekłym azocie, nie widzi się możliwości ochrony ex-situ i przechowywania materiału biologicznego.

6. Podstawy organizacyjne realizacji programu

Programem ochrony zasobów genetycznych kur nieśnych mogą być objęte ptaki/stada danego rodu poddane ocenie wartości użytkowej zgodnie z obowiązującymi przepisami, które:

- spełniają warunki wpisu do księgi zwierząt hodowlanych danego rodu;
- charakteryzują się fenotypem zgodnym ze wzorcem rodu.

Objęcie nowego rodu programem ochrony dokonywane będzie po uzyskaniu akceptacji Grupy Roboczej ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu i zatwierdzeniu przez Dyrektora Instytutu Zootechniki – Państwowego Instytutu Badawczego PIB.

W realizacji programu uczestniczą:

- hodowcy – właściciele stad chronionych populacji kur nieśnych,
- podmioty prowadzące księgi zwierząt hodowlanych dla chronionych populacji kur,
- Krajowa Rada Drobiarstwa - Izba Gospodarcza prowadząca ocenę wartości użytkowej kur,
- Instytut Zootechniki – PIB realizujący lub koordynujący działania w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

Za realizację programu odpowiedzialny jest podmiot prowadzący księgę zwierząt hodowlanych dla danego rodu. Koordynację działań w zakresie ochrony zasobów genetycznych kur nieśnych sprawuje Instytut Zootechniki PIB.

Zasady uczestnictwa hodowców w programie określa umowa zawarta pomiędzy hodowcą – właścicielem stada a podmiotem prowadzącym księgę.

Realizacja programu zgodnie z założeniami uwarunkowana będzie możliwościami zapewnienia środków finansowych na:

- a) pokrycie kosztów utrzymania ptaków w stadach uczestniczących w programie;
- b) pokrycie kosztów wykupu materiału hodowlanego zagrożonego likwidacją, w przypadku wystąpienia takiej konieczności;
- c) opracowanie metody ochrony ex-situ i utworzenie banków genów.

Podmioty zaangażowane w realizację programu będą zabiegały o pozyskanie środków finansowych na jego realizację ze środków budżetowych, programów rolno-środowiskowych, projektów badawczych placówek naukowych oraz ze źródeł pozarządowych.

W celu wspomaganie realizacji programu mogą być podejmowane działania dodatkowe takie jak:

- a) prowadzenie badań naukowych dotyczących charakterystyki użytkowości, a także markerów genetycznych i polimorfizmu białek surowicy krwi, rozpoznania specyficznych cech biologicznych oraz przydatności chronionych rodów do wytworzenia mieszańców użytkowych;
- b) wspieranie działań związanych z promowaniem produktu markowego;
- c) promowanie utrzymywania populacji chronionych w gospodarstwach drobno-towarowych, szczególnie ekologicznych i agroturystycznych;

W przypadku wystąpienia zagrożenia w utrzymaniu chronionej populacji i realizacji programu ochrony, w tym skutkującego możliwością likwidacji rasy/rodu i koniecznością przeniesienia ptaków do innego obiektu hodowlanego, na wniosek właściciela stada lub podmiotu prowadzącego ocenę wartości użytkowej i za zgodą podmiotu prowadzącego księgi hodowlane oraz koordynatora programu ochrony, dopuszcza się odstępianie od wymogów określonych w programie ochrony w zakresie: liczebności, długości okresu użytkowania i zakresu kontrolowanych cech użytkowych. Powyższe zmiany wraz z okresem ich obowiązywania zostaną określone szczegółowo w aneksie do metodyki oceny wartości użytkowej oraz w umowie z hodowcą na uczestnictwo w programie ochrony.

7. Ocena realizacji i efektywności działania programu

Ocenę realizacji i efektywności działania programu ochrony będzie sprawować powołana przez Dyrektora Instytutu Zootechniki – PIB Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu.

Grupa Robocza będzie dokonywać oceny efektywności działania programu poprzez analizę przebiegu realizacji celów programu, szczególnie w odniesieniu do:

- corocznej analizy liczebności poszczególnych populacji,
- okresowej analizy wyników oceny użytkowości.

Opracowanie programu: dr inż. Jolanta Calik, dr hab. Józefa Krawczyk, prof. IZ PIB
dr inż. Andrzej Witkowski.

Program został pozytywnie zaopiniowany przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu na spotkaniu w dniu 22 września 2011 r. oraz przyjęty przez Radę Naukową Instytutu Zootechniki PIB na posiedzeniu w dniu 24 listopada 2011 r.

**Wprowadzono zarządzeniem
Dyrektora Instytutu Zootechniki
Państwowego Instytutu Badawczego
Nr 77/11 z dn. 30 listopada 2011 r.**

Zmiany w „Programie ochrony zasobów populacji kur nieśnych” zostały pozytywnie zaopiniowane przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu na spotkaniu w dniu 11 czerwca 2014 r. oraz przyjęte przez Radę Naukową Instytutu Zootechniki PIB na posiedzeniu w dniu 25 czerwca 2014 r.

**Wprowadzono zarządzeniem
Dyrektora Instytutu Zootechniki
Państwowego Instytutu Badawczego
Nr 23/14 z dn. 27 czerwca 2014 r.**

Zmiany w „Programie ochrony zasobów populacji kur nieśnych” zostały wprowadzone w związku likwidacją stad kur w ZD Rossocha, o czym poinformowano Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu na spotkaniu w dniu 22 października 2015 r.

**Wprowadzono zarządzeniem
Dyrektora Instytutu Zootechniki
Państwowego Instytutu Badawczego
Nr 43/15 z dn. 9 grudnia 2015 r.**

Zmiana w „Programie ochrony zasobów populacji kur nieśnych” dotyczyła uzupełnienia historii rasy Zielononóżka kuropatwiana Z-11 i Zk” i została pozytywnie zaopiniowana przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych drobiu w grudniu 2017 r.

**Wprowadzono zarządzeniem
Dyrektora Instytutu Zootechniki
Państwowego Instytutu Badawczego
Nr 13/18 z dn. 17.04. 2018 r.**

DYREKTOR

**Prof. dr hab. inż. Lucylej Pompa-
Roborzyński**